

Toerisme in Europese dorpen

Op maandag 8 november, de dag na de slotconferentie van het jaar Cultural Village of Europe, een jaar waarin veel gesproken is over het gebrek aan water op het eiland Paxos, stroomde het dorpsplein van Gaios onder water.

“Het is vrij heuvelachtig, maar we hebben geen bergen!”

Deense bijdrage aan conferentie 2003

Bovenstaand citaat illustreert een van de hindernissen bij de ontwikkeling van toerisme in dorpen. Dorpelingen gaan er vaak vanuit dat toeristen alleen afkomen op grandioze plekken met grootse kastelen, rivieren of, zoals gezegd, bergen. Bovendien kleineren dorpelingen hun eigen omgeving en mogelijkheden, lijdend aan wat de Denen een “Wet van Jante”-houding noemen (doe niet alsof je iets kan). Geografische isolatie is maar lastig, een bos is niets meer dan een infrastructurele nachtmerrie en als je geen traditionele dans hebt kun je toerisme beter op je buik schrijven.

Veel gemeenschappen proberen zich tegenwoordig te richten op toerisme, omdat hun traditionele economie onhoudbaar is geworden. Maar hoe kunnen ze mensen lokken? Degenen die dichtbij wonen zijn moeilijk te imponeren met je natuurlijke bronnen. Zij zullen alleen langskomen als ze vrienden of familie in je dorp hebben wonen, of als er iets speciaals in de regio is – een rommelmarkt, goede vis (of visplek) of een idyllische picknickplek. Als iets dergelijks aanwezig is, traditioneel of niet, zullen ze meer dan eens langskomen. Recreatiegebieden als stranden, skilocaties, klimplekken, bossen, meren en wandelgebieden hebben hetzelfde effect.

Toeristen van ver krijgen is een heel andere kwestie. Buitenlandse toeristen zijn onder de indruk van vrijwel ieder deel van Toscane, Hongarije, Duitsland of Estland. Hoe lok je hen naar jouw dorp toe? Ervoor zorgen dat reizen naar je dorp “makkelijk te koop zijn,” zoals Aldeburgh het noemt, is niet gemakkelijk. Toeristen kunnen overal heengaan binnen hun financiële grenzen, dus je moet adverteren om ze naar je toe te krijgen. Eén

manier is om samen te werken met grote, multinationale touroperators. Het grote nadeel van deze benadering is, zoals Paxos liet weten, dat je afhankelijk wordt van de grillen van de internationale marketing. Je moet of een buitengewoon product leveren, of zeer goedkoop werken. Het voordeel is dat je de moeilijkheden van professionele marketing, iets waarin dorpen toegegeven niet zo goed zijn, uit handen geeft.

Een andere manier wordt geïllustreerd door Palkonya, dat in 1994 een regionale “Wine Road”-organisatie oprichtte, die voor de reclame zorgt. Voor Palkonya lijkt dit goed te werken en in Kirchheim heeft de ontdekking van een warme bron tot een soortgelijk initiatief geleid.

Als er grote trekpleisters in de buurt zijn, zoals Florence in het geval van Pergine, kun je proberen daarvan te profiteren. Door accommodatie te bieden in een rustige omgeving kun je een flinke hoeveelheid toeristen binnenhalen. Ze verblijven in het dorp, bezoeken overdag de trekpleister en keren ’s avonds of ’s nachts weer terug. Een goede infrastructuur – zoals een snelle busverbinding – is wel nodig om een dergelijke opzet te doen slagen.

Veel dorpen kunnen zich vinden met het idee van regionale samenwerking, al is het maar om de financiële basis voor investeringen in infrastructuur te vergroten (met name als de overheid hierbij niet wil helpen, zoals in Bystre). Samenwerking geeft de veeleisende toerist ook opties: zoals Aldeburgh zei heb je een plek nodig waar toeristen hun 24 uur vol vermaak op kunnen eisen. Omdat veel toeristische activiteiten (wandelen, zonnebaden) weersafhankelijk zijn en omdat sommige dorpen moeilijk de interesse van de toerist vast kunnen houden, is regionale samenwerking

king bijzonder handig – je kunt een verveelde toerist altijd doorsturen naar de burens.

Toerisme geeft een dorp een goede, duidelijke reden om zichzelf schoon te houden, om bezienswaardigheden bij te houden waarvoor anders geen geld zou zijn, kortom om het dorp een fijne plek om te leven te maken. In de woorden van Bystre: toerisme helpt bij het scheppen van “een onmiskenbaar beeld, door de aantrekkelijke aanblik van het dorp en een intacte culturele omgeving.” Aldeburgh zei: “Als we een omgeving leveren die goed is voor bezoekers – een plek die schoon is, interessant om in te leven, met vriendelijke mensen en levendige tradities – dan hebben we waarschijnlijk precies de omgeving geschapen waarin mensen een gelukkig leven leiden.”

Gemeenschappen veranderen op meer positieve manieren. Door toeristen te vermaken met wat “cultureel toerisme” wordt genoemd, worden samenlevingen gedwongen hun eigen identiteit te verkennen. Op Paxos heeft afhankelijkheid van toerisme geleid tot restauratie van historische gebouwen en het uitgeven van boeken over lokale tradities en geschiedenis. Je kunt cultureel toeristen alleen lokken als je kennis hebt van je

eigen omgeving. Wijk aan Zee is er in geslaagd bezoekers de schoonheid van een staalfabriek te laten waarderen! Hoewel de industrie door veel toeristenorganisaties als een last werd gezien, wisten de dorpelingen dat de lichtjes en vuren van de fabriek 's nachts zeer romantisch kunnen zijn.

Dorpen moeten echter niet alleen een bloeiende economie en een hernieuwde culturele identiteit verwachten als ze kiezen voor toerisme. De sociale organisatie van een dorp kan veranderd worden als toerisme geïntroduceerd wordt. Op Paxos, bijvoorbeeld, werd de sociale positie traditioneel bepaald door de hoeveelheid land die iemand bezat. Toen het land minder bewerkt werd, hield dit mechanisme ook op met bestaan. Conservatieven in dorpen kunnen die als een argument tegen toerisme zien – het vernietigt wellicht een “manier van leven” die wellicht al duizend jaar bestaat. Toerisme kan echter zelf ook een conserverende kracht zijn. Als toeristen een gemeenschap bezoeken uit interesse voor de lokale manier van leven, kunnen ze deze helpen voortbestaan in een tijd vol veranderende krachten, ook al doen ze dit door het te commercialiseren. Zulk toerisme zorgde ervoor dat de Paxoten de traditionele steunmuren in hun olijfgaarden behouden hebben.

Een ander negatief effect van toerisme is de impact op de natuur. Om het milieu te beschermen, laten veel natuurgebieden toeristen extra betalen, zodat het park onderhouden kan worden. De bezoekers mogen vaak ook alleen bepaalde delen betreden. Als toeristen moeten betalen voor eventuele schade en uit gevoelige gebieden wegblijven, kan schade goed beperkt worden. Autoverkeer kan uit gevoelige gebieden geweerd worden (zorg voor busverbindingen is dan wel nodig), vervuiling en ander ongewenst gedrag kan beboet worden.

Wat ook de manier is waarop toeristen worden gelokt, dorpen moeten zich voorbereiden op negatieve effecten. Naast de eerdergenoemde is het grootste gevaar dat kleine gemeenschappen langzaam veranderen in musea. Ze kunnen zo commercialiseren dat niemand er meer wil wonen, maar er slechts werkt om de toeristen te onderhouden. Zulke gemeenschappen worden door toeristen ook niet erg gewaardeerd, vooral niet in het geval van cultureel toerisme. Zoals Paxos opmerkte op de burgemeestersconferentie aan het einde van 2004, is het niet genoeg om het werk van je voorouders uit te baten. Gemeenschappen moeten zelf cultuur blijven produceren.

Europa Tour

Op 15 juli 2005 vertrekt een karavaan uit Wijk aan Zee voor een negentigdaagse reis. Een internationaal gezelschap, dat steeds tussen de twintig en vijftig deelnemers zal tellen, legt 13000 kilometer af, doet 24 Europese landen aan en bezoekt 50 dorpen.

Doel is in de eerste plaats om het nieuwe Magazine ‘De Hark’ handen en voeten te geven. De reis zal thema's, veel concrete onderwerpen en een groot aantal correspondenten in verschillende landen opleveren. Voor de maand juli stelt de kernredactie een eerste editie samen. Die gaat mee onderweg. Plattelanders (niet alleen boeren) klagen al tientallen jaren dat zij niet gehoord worden. Voor hun kleinschaligheid is weinig gehoor. Dat zet toch geen zoden aan de dijk. Van plattelanders werd jarenlang niets anders verwacht dan dat zij zich aanpasten aan moderne omstandigheden. Nu die moderne samenleving zo hier en daar in de problemen komt is er weer een kans voor initiatieven die op het platteland geboren worden. In ieder geval zoeken stedelingen steeds meer het platteland op om bij te komen van alle vermoeienissen. Met de Europa Tour begint een zoektocht naar initiatieven en ideeën die op het platteland leven. Het wordt allemaal opgeschreven in een groot boek dat tijdens de Tour wordt meegenomen.

Wat plattelandsbewoners hebben en wat de deskundigen meestal missen is veel lokale kennis: concrete kennis van de eigen omgeving, de geschiedenis ervan en kennis van de mensen.

Die kennis blijkt wel degelijk relevant te zijn. Aan dit thema zal bij de aftrap dan ook de nodige aandacht worden gegeven.

Tijdens de ontdekkingsreis, die net zo goed een conferentie op wielen genoemd kan worden, zal de karavaan in contact willen komen met mensen uit dorpen die hun verhalen vertellen hoe zij de wereld en hoe zij hun dorp zien.

Het concrete resultaat zal behalve het hierboven vermelde boek ook een film zijn, een fototentoonstelling, het Magazine ‘De Hark’ en vier symposia.

De onderwerpen van de symposia zullen zijn: betekenis van lokale kennis, dorpscultuur, solidariteit van generaties en natuur. De tour moet een goed beeld geven van hoe en wat de mensen op het platteland denken en wat dat betekent voor het nieuwe beleid in Brussel.

Aan het eind van de reis zal de karavaan ook langs Brussel trekken om daar te melden wat we allemaal gezien hebben.

Binnenkort heeft de Europa Tour een eigen website met actuele gegevens over de voorbereidingen. Momenteel wordt er druk naar sponsoren gezocht. Een kilometer kost € 8.70. Wie een stukje van het traject wil sponsoren is van harte welkom.

Uitwisseling senioren

In maart, april, mei en September zullen oudere mensen uit Paxos, Pergine Valdarno en Wijk aan Zee elkaar ontmoeten. Het gaat om een project ‘Anchise’ waarvoor Europese subsidie is verworven. ‘Arca’, een zorgorganisatie uit Florence, heeft het initiatief tot het project genomen.

Op 19 december hebben de verschillende deelnemers aan het project de plannen kortgesloten in Florence. Ouderen in Pergine Valdarno zullen zich in de komende maanden bezig houden met ‘Ouderen en nieuwe technologieën’. Ouderen van Paxos zullen zich bezig houden met fysieke kwesties zoals voeding, beweging en medicijngebruik. En ouderen in Wijk aan Zee komen bij elkaar om te werken aan de overlevering. Zij gaan op zoek naar die kennis die specifiek is voor oudere mensen: levenservaring.

In Maart zal de eerste uitwisseling plaats vinden in Pergine Valdarno. De tweede in april in Wijk aan Zee en de derde in mei op Paxos.

De finale afsluiting vindt in September weer plaats in Italië.

Hoewel er in meer dan genoeg tijdschriften wordt geschreven over de toestand van de moderne samenleving, is er maar weinig aandacht voor het platteland van dit moment. Mensen zijn geïnteresseerd in grootstedelijke problemen of in de landelijke politiek, maar wie heeft er nu interesse in het wel en wee van een kleine gemeenschap? Deze op zich begrijpelijke houding heeft grote gevolgen gehad voor het Europese platteland, dat steeds meer het gevoel heeft gekregen nooit gehoord te worden. En in dat zeldzame geval dat er wel aandacht is voor inwoners van een kleine gemeenschap, worden ze meestal afgeschilderd als zeurpieten. Je zou kunnen stellen dat het platteland al geruime tijd wordt genegeerd.

De Hark is een tijdschrift waarin de meningen van Europeanen op het platteland wel tellen. Wij geloven dat het horen van kleine gemeenschappen zeer belangrijk is, in dit tijdperk van Europese integratie en harmonisatie. De lokale beslommingen van een gemeenschap kunnen volgens ons wél interessant zijn voor een breder publiek, omdat de ervaringen van het ene dorp een voorbeeld kunnen zijn voor andere dorpen. Mensen zijn dan wellicht niet geïnteresseerd in de zaken van een specifiek dorp, maar kleine gemeenschappen zijn heus wel geïnteresseerd in elkaar!

Net zoals het gelijknamige tuingereedschap bladeren verzamelt, haalt De Hark uit heel het platteland van Europa ervaringen en meningen. Op deze manier worden plattelandsbewoners

geholpen bij het formuleren en oplossen van hun eventuele problemen, maar tegelijkertijd wordt regionale, nationale en supranationale overheden ook feedback aangereikt vanuit de bevolking. Het tijdschrift kan een beeld geven van de effecten die regelgeving heeft op het dagelijkse leven van burgers in kleinere gemeenschappen. Dorpingen zijn ervan overtuigd dat politici hun kant van het verhaal niet horen; De Hark wil ervoor zorgen dat dit voortaan wel gebeurt.

Het is niet de bedoeling dat De Hark een nationaal tijdschrift wordt. Dit zou niet veel anders zijn dan een Europese variant op de huidige situatie, waarin een groot deel van de bevolking niet gehoord wordt. In plaats daarvan willen we alle gemeenschappen van de Europese Unie een stem geven, omdat zij allemaal – zij het op verschillende manieren - te maken hebben met het beleid uit Brussel. Door te schrijven in heldere bewoordingen (in meerdere talen) hopen we dat De Hark leesbaar wordt voor iedereen uit deze diverse groep. Omdat het tijdschrift in eerste instantie gepubliceerd wordt via

Internet, kan het zich gemakkelijk verspreiden door de Europese samenleving. Er zullen echter ook gedrukte edities verschijnen, met behulp van een netwerk van uitgevers.

In de zomer van 2005, bij het van start gaan van de zogenaamde Europa Tour, zal het eerste deel van De Hark (gedrukt) verschijnen. Deze tour is een project van de stichting Cultural Village of Europe

en bestaat uit een karavaan die het Europese platteland doorkruist, om zijn vele kleine gemeenschappen te verkennen. De Hark zal uitgebreid verslagleggen van deze tour, die gepaard gaat met een reeks conferenties over leven op het platteland. Daarnaast is de tour een uitstekende mogelijkheid voor De Hark om zichzelf te promoten en zo enthousiaste medewerkers te vinden.

Voor een goed functionerend Europees tijdschrift hebben we namelijk nog een goed georganiseerd netwerk van correspondenten, uitgevers en vertalers nodig. De schrijvers moeten door heel de Europese Unie verspreid zijn en net als ons geloven dat het belangrijk is de stemmen van het platteland te horen. De uitgevers moeten zo nu en dan een editie kunnen drukken en onder grote delen van de bevolking kunnen verspreiden. Vertalers ten slotte, zijn nodig om tegemoet te komen aan de veelheid van talen die wordt gesproken in Europa. Als deze medewerking wordt gevonden, kan De Hark slagen in zijn opzet en het Europese platteland de aandacht geven die het verdient.

Bouwen voor en door het dorp

Een experiment in Wijk aan Zee *Jan de Wildt*

In Wijk aan Zee bestaat een knellende woningsituatie. Er zijn weinig mogelijkheden tot uitbreiding. Veel ouderen wonen in een groot huis en willen meer comfort en aan hun leeftijd aangepaste woonruimte. Voor jongeren is het moeilijk om als starter een huis te verwerven.

Over de volkshuisvesting wordt te vaak in abstracties gesproken: de woningmarkt, bouwprognoses e.d. In een dorp is de woningbehoefte veel concreter aan te duiden: we kennen de personen om wie het gaat uit onze eigen omgeving. Er kan dus voor een concrete markt gebouwd worden als je de behoefte van de dorpsbewoners als uitgangspunt neemt. De informele contacten in het dorp maken het mogelijk om vraag en aanbod directer aan elkaar te koppelen.

Vanuit deze gedachte is in Wijk aan Zee een experiment van start gegaan met een kleinschalig bouwproject voor ongeveer tien appartementen. Een locatie is beschikbaar. Er wordt gewerkt vanuit de vraag en niet vanuit het aanbod, zoals vaak bij projectontwikkelaars het

geval is. Via de dorpskrant is gevraagd wie belangstelling heeft voor het plan. Ruim twintig gegadigden hebben zich gemeld. Deze gegadigden gaan samen met een projectleider en een architect hun woonwensen in kaart brengen en van daaruit ontstaat een bouwplan. Het gaat in de vorm van participerend ontwerpen: de woonwensen van de toekomstige bewoners zijn het uitgangspunt.

Dit experiment is geïnspireerd op het Handvest van de Dorpen, waarin de dorpsdemocratie één van de elementen is. Initiatieven van onderop krijgen kracht omdat ze door de dorpsgemeenschap zelf worden gedragen.

Colofon: Deze Nieuwsbrief wordt uitgegeven door Cultural Village of Europe in Wijk aan Zee.
Julianaweg 35, 1949 AN Wijk aan Zee.
Website: www.cultural-village.com
E-mail: villages@cultural-village.com
Redactie: Jacky de Vries, Bert Kisjes and Ab Winkel.
Medewerkers: Erica de Roever, Helmi Starkenborch, Jan de Wildt, Ivan Kisjes en Vincent Tijms.
Layout: Peter Neijenhoff - www.nietweggooi.nl

Kort nieuws

Hans Hartl (Kirchheim) and Bert Kisjes (Wijk aan Zee) visited the EU in Brussels together. They visited the Directorate General of Culture in order to speak about financial support from the EU. There they were informed that the funds of Town Partnerships can be used also for villages. The signed Charter can be used by the partners as the formal partnership contract.

Redactioneel

Het jaar 2005 wordt cruciaal voor het netwerk van Culturele Dorpen, dat zijn vruchten afwerpt. We wijzen over het tijdschrift 'de hark' en de Europa Tour waarover in deze nieuwsbrief wordt gesproken. Er is ook een samenwerking op gang gekomen van de drie musea in resp. Porrua, Kreiz Breizh en Schachdorf Ströbeck. De ouderen van Paxos, Pergine Valdarno en Wijk aan Zee ontwikkelen activiteiten en er is een experiment op het gebied van de woningbouw in Wijk aan Zee. Bovendien treedt het netwerk in contact met de Zweedse plattelandsorganisatie die een Europees Plattelandsparlement in het leven willen roepen. (zie pag 4)

Alliantie van het Europese platteland.

Op 17 Januari vond in het hartje van Stockholm een bijeenkomst plaats met het doel om een Parlement voor het Platteland van Europa op te richten. De Zweedse organisatie 'Heel Zweden zal leven' heeft het initiatief daartoe genomen op een nationale bijeenkomst in Ystad. 'Heel Zweden zal leven' vertegenwoordigt 4000 lokale actiegroepen.

Op de bijeenkomst werd duidelijk dat de vertegenwoordigers van Zweden, Schotland, Wales, Engeland Finland en de Baltische staten (met name Estonia) elkaar al langere tijd kenden. De contacten met een aantal andere landen waren nieuw, zoals met Nederland, Portugal, Spanje, Slovenie en Slowakije.

De discussie ging over het hoe en waarom van een gemeenschappelijk platform voor het platteland op Europees niveau. Over het belang van Europese bundeling van plattelandszaken op Europees niveau was iedereen het wel eens. Een dergelijk platform zou dan gedragen moeten

worden door nationale verenigingen van Kleine Kernen in de verschillende landen. Men was het er over eens dat een dergelijk initiatief niet de naam 'parlement' zou moeten krijgen. Men was het er ook over eens dat het de hoogste tijd is voor een dergelijk initiatief, mede door de ontwikkelingen binnen de Europese politiek.

Een kleine groep zal op basis van de gesprekken in Stockholm een voorstel maken en dat voorleggen aan een plattelandsbijeenkomst deze zomer in Finland, waar de Finse vereniging van kleine kernen dan samenkomt.

Cultureel Dorp was op de bijeenkomst vertegenwoordigd door Bert Kisjes.

Stockholm is situated on fourteen islands. On the smallest island Gamla Stan came into being a village Stockholm around a spring. On the photo the spring on the square Sortorget where the organization 'All Sweden shall live' has its office and where the meeting happened.